

Kategorija: 2.5.6. Atsakomybė už palikėjo skolas;2.5.8. Atskirų turto rūšių paveldėjimo ypatumai;3.4.3.2.2.3. Įmonės vadovo ar kitų asmenų pagal kompetenciją pareiškimas teismui dėl bankroto bylos iškėlimo;3.4.3.5.2. Bankroto administratoriaus pareigos ir teisės;

Santrauka:

LAT pasisakė dėl prievolės atlyginti bankroto administravimo išlaidas pagal Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 11 dalį

Civilinė byla Nr. e3K-3-129-823/2022

Teismo proceso Nr. 2-70-3-01711-2019-4

Procesinio sprendimo kategorijos: 2.5.6; 2.5.8; 3.4.3.2.2.3; 3.4.3.5.2

(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. sausio 12 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės (pranešėja), Antano Simniškio (kolegijos pirmininkas) ir Algirdo Taminsko,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės S. G. ir atsakovės Lietuvos Respublikos, atstovaujamos Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, kasacinius skundus dėl Šiaulių apygardos teismo 2021 m. vasario 10 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės S. G. ieškinį atsakovei Lietuvos Respublikai, atstovaujamai Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, dėl žalos atlyginimo priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama **dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių įmonės vadovo ar kitų asmenų pagal kompetenciją prievolę atlyginti bankroto administravimo išlaidas dėl to, kad šis (šie), įmonei tapus nemokiai, nepateikė pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei, taip pat valstybės, kaip individualios įmonės savininko turto paveldėtojos, prievolę atlyginti individualios įmonės bankroto administravimo išlaidas, aiškinimo ir taikymo.**

2. Ieškovė prašė teismo priteisti iš atsakovės 1234,04 Eur nuostolių atlyginimo, 5 proc. dydžio metines palūkanas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Teismo posėdžio metu ieškovė ieškinio reikalavimo dėl 332,32 Eur atsisakė, prašė priteisti 1187,68 Eur nuostolių atlyginimą, 5 proc. dydžio metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

3. Ieškovė nurodė, kad, (duomenys neskelbtini) mirus individualios įmonės savininkui V. K., jo įmonę ir turtą paveldėjo valstybė. Panevėžio apygardos teismas 2016 m. kovo 31 d. nutartimi išskėlė bankroto bylą V. K. individualiai įmonei ir paskyrė ieškovę šios įmonės bankroto administratore. Teismas 2016 m. gruodžio 14 d. nutartimi taikė įmonei supaprastintą bankroto procesą, o 2017 m. rugsėjo 6 d. sprendimu pripažino įmonės veiklą pasibaigusią ir patvirtino administravimo išlaidų sąmatą. 2017 m. spalio 11 d. įmonė išregistruota iš Juridinių asmenų registro.

4. Ieškovė pažymėjo, kad V. K. įmonei likviduojamos įmonės teisinis statusas buvo suteiktas dar 1999 m. lapkričio 22 d., vienintelis kreditorius su 436,24 Eur kreditoriaus reikalavimu buvo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (toliau – VSDFV) Utenos skyrius. Išskėlus bankroto bylą įmonės dokumentai nebuvo perduoti bankroto administratoriui, todėl tikslaus momento, kada atsirado pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto iškėlimo, nustatyti nėra galimybės, tačiau preziumotina, kad įmonė buvo nemoki nuo likviduojamos įmonės statuso įgijimo. V. K. individualios įmonės vadovas (savininkas) V. K. turėjo pareigą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, tačiau to nepadarė ir, nors turėjo turto, su kreditoriumi neatsiskaitė. Dėl tokio savininko neveikimo atsirado bankroto administravimo išlaidos – 1140 Eur administratoriaus atlyginimas ir 47,68 Eur lėšos, išleistos registruojant įmonės teisinį statusą VĮ Registrų centre. Pagal Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – *ĮBĮ*) 10 straipsnio 11 dalį prisiėmęs riziką administratorius, kuris pagal šio straipsnio 10 dalies 2 arba 3 punkto nuostatas administravo įmonę ir teismo bei administravimo išlaidoms apmokėti lėšų negavo ar jų gavo nepakankamai, bankroto proceso metu ir išregistravus įmonę turi teisę kreiptis į teismą, prašydamas priteisti jo lėšomis apmokėtas teismo bei administravimo išlaidas iš įmonės vadovo ar kitų asmenų pagal kompetenciją dėl to, kad šis (šie), įmonei tapus nemokiai, nepateikė pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – *CK*) 5.62 straipsnio 3 dalį valstybė atsako už palikėjo skolas neviršydama jai perėjusio paveldėto turto tikrosios vertės.

5. Atsakovė Lietuvos Respublika, atstovaujama Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, su ieškiniu nesutiko, prašė jį atmesti. Nurodė, kad valstybei neperėjo V. K. įmonės vadovo ir savininko V. K. pareiga, įmonei tapus nemokiai, pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, todėl negalėjo pereiti ir atsakomybė už tai, kad įmonės savininkas ir vadovas šios pareigos neįvykdė. Valstybė kreipėsi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo ne kaip įmonės savininkė, bet kaip asmuo, negalintis būti individualios įmonės savininku ir neturintis kitų būdų tokią įmonę likviduoti. Įmonė, kai ją paveldėjo atsakovė, jau buvo nemoki, bankroto

bylos inicijavimas nelėmė žalos atsiradimo ar padidėjimo. Atsakovė taip pat nurodė, kad pati ieškovė, kaip V. K. įmonės bankroto administratorė, neatliko visų veiksmų, kad būtų apmokėtos administravimo išlaidos, t. y. bankroto proceso metu neperėmė ir nerealizavo po V. K. mirties paveldėto turto, nors žinojo, kad šį turtą paveldėjo valstybė.

6. Šiaulių apylinkės teismas 2019 m. gegužės 30 d. sprendimu ieškinį patenkino iš dalies. Šiaulių apygardos teismas 2019 m. spalio 22 d. nutartimi, išnagrinėjęs bylą pagal ieškovės ir atsakovės apeliacinius skundus, Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. gegužės 30 d. sprendimą paliko nepakeistą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, išnagrinėjęs bylą pagal atsakovės kasacinį skundą, 2020 m. birželio 17 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-3-192-969/2020 Šiaulių apygardos teismo 2019 m. spalio 22 d. nutartį ir Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. gegužės 30 d. sprendimą panaikino ir bylą perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

7. Kasacinio teismo teisėjų kolegija nutartyje, kuria byla perduota iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, išaiškino, kad pagal *JB/ 10* straipsnio 11 dalį gali būti atlyginamos tik tos administravimo išlaidos (tik tokia jų dalis), kurios kilo būtent dėl įmonės vadovo ar kito asmens pagal kompetenciją pareigos laiku kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei nevykdymo. Iš *JB/ 10* straipsnio 11 dalies išplaukia įmonės vadovo ir (ar) kito asmens pagal kompetenciją pareiga atlyginti pavėluoto kreipimosi į teismą nulemtą administravimo išlaidų padidėjimą, t. y. skirtumą tarp bankroto byloje patirtų administravimo išlaidų ir administravimo išlaidų, kurios būtų patirtos tuo atveju, jei įmonės vadovas ar kitas asmuo pagal kompetenciją būtų laiku kreipęsis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Kolegija taip pat išaiškino, kad prievolė atlyginti bankroto administravimo išlaidas pagal *JB/ 10* straipsnio 11 dalį pagal savo pobūdį ir prigimtį yra paveldima, o bankroto administratoriui reiškiant reikalavimą dėl administravimo išlaidų atlyginimo, remiantis *JB/ 10* straipsnio 11 dalimi, taikytina CK 5.63 straipsnio 3 dalis, kadangi bankrutuojančios įmonės administravimo išlaidos, patirtos bankroto proceso metu dėl pareigos inicijuoti bankroto bylą pažeidimo, pagal savo pobūdį yra susijusios su paveldimos individualios įmonės veikla.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

8. Šiaulių apylinkės teismas 2020 m. rugsėjo 18 d. sprendimu priėmė ieškovės ieškinio reikalavimą dėl 332,32 Eur žalos atlyginimo priteisimo atsakymą, šią civilinės bylos dalį nutraukė; ieškinį tenkino iš dalies, priteisė ieškovei iš atsakovės 766,38 Eur žalos atlyginimo, 5 proc. dydžio metines palūkanas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme 2019 m. kovo 19 d. iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir 34,45 Eur žyminį mokestį; kitą ieškinio dalį atmetė; grąžino ieškovei 5,25 Eur žyminio mokesčio; atgręžė Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. gegužės 30 d. sprendimo civilinėje byloje Nr. e2-4517-1042/2019 ir Šiaulių apygardos teismo 2019 m. spalio 22 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e2A-550-357/2019, kurie buvo panaikinti, įvykdymą ir įpareigojo ieškovę grąžinti atsakovei 1279,50 Eur.

9. Teismas nustatė, kad valstybė (duomenys neskelbtini) mirus V. K. priėmė jo palikimą, kurį sudarė nekilnojamas turtas ir V. K. įmonė kaip turtinis kompleksas. Įmonė nuo 1999 m. lapkričio 22 d. turėjo likviduojamos įmonės statusą. Nekilnojamąjį turtą valstybė perėmė pagal 2013 m. rugpjūčio 20 d. palikimo perėjimo valstybei liudijimą, įmonę – pagal 2015 m. rugsėjo 30 d. papildomą liudijimą. Valstybės paveldėtas nekilnojamas turtas 2018 m. kovo 30 d. buvo parduotas už 1448,53 Eur, priimant palikimą patirta 214,49 Eur išlaidų. Panevėžio apygardos teismo 2016 m. kovo 31 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. eB2-400-198/2016 įmonei iškelta bankroto byla pagal atsakovės pareiškimą, ieškovė paskirta bankroto administratore. Teismo 2017 m. rugsėjo 6 d. nutartimi patvirtinta 4 minimaliųjų mėnesinių algų dydžio (toliau – MMA) administravimo išlaidų sąmata (3 MMA administratorės atlyginimas, 1 MMA kitos administravimo išlaidos), pripažinta, kad V. K. įmonės veikla pasibaigė dėl bankroto, patvirtinta, kad liko nepatenkintas 436,24 Eur VSDFV reikalavimas. Bankroto proceso metu buvo nustatyta, kad įmonė turto neturi.

10. Teismas vadovavosi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 17 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-192-969/2020 pateiktais išaiškinimais, kad prievolė atlyginti bankroto administravimo išlaidas pagal *JB/ 10* straipsnio 11 dalį gali būti paveldima ir kad, valstybei paveldėjus nemokią individualią įmonę bei iškėlus jai bankroto bylą, bankroto administratoriaus reikalavimui dėl administravimo išlaidų, grindžiamam pirmiau nurodyta teisės norma, netaikomos CK 5.63 straipsnio 1 ir 4 dalys, nustatančios kreditorių reikalavimų pareiškimo terminus po palikėjo mirties, taip pat išaiškinimais, kad pagal *JB/ 10* straipsnio 11 dalį gali būti atlyginamos tik tos administravimo išlaidos (tik tokia jų dalis), kurios kilo būtent dėl įmonės vadovo ar kito asmens pagal kompetenciją pareigos laiku kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei nevykdymo.

11. Teismas nusprendė, kad pareiga kreiptis į teismą dėl įmonės bankroto bylos iškėlimo V. K., kaip V. K. įmonės savininkui ir vadovui, žinant apie įmonės įsiskolinimą kilo 1999 m. lapkričio 22 d. Šią išvadą teismas padarė įvertinęs, kad V. K. įmonei likviduojamos įmonės statusas Juridinių asmenų registre įregistruotas 1999 m. lapkričio 22 d., 436,24 Eur VSDFV reikalavimas susidarė iki 1999 m. lapkričio 22 d., įmonė jokio turto neturėjo.

12. Remdamasis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gegužės 11 d. nutarimu Nr. 570 ir 2016 m. birželio 22 d. nutarimu Nr. 644 patvirtintais MMA dydžiais nuo 1998 m. birželio 1 d. (124,54 Eur) ir nuo 2016 m. liepos 1 d. (380 Eur), teismas nustatė, kad, V. K. laiku kreipęsis į teismą dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo ir teismui patvirtinus 4 MMA administravimo išlaidų sąmatą, administravimo išlaidos būtų sudariusios 498,16 Eur (373,62 Eur administratorės atlyginimas, 124,54 Eur kitos administravimo išlaidos). Teismas padarė išvadą, kad administratorės atlyginimas dėl pavėluoto kreipimosi dėl bankroto bylos iškėlimo išaugo 766,38 Eur (1140,00 Eur – 373,62 Eur), o kitos administravimo išlaidos – 255,46 Eur (380 Eur – 124,54 Eur).

13. Teismas nusprendė, kad, atsižvelgiant į tai, jog buvo nustatytas fiksuoto dydžio bankroto administratorės atlyginimas, nepriklausomai nuo to, kokius administravimo veiksmus ir kiek jų ji būtų atlikusi, ieškovė turi teisę gauti 766,38 Eur administratoriaus atlyginimo, t. y. skirtumą tarp administratoriaus atlyginimo, kuris būtų buvęs patvirtintas, jei bankroto byla įmonei būtų buvusi iškelta laiku, ir administratoriaus atlyginimo, kuris buvo patvirtintas Panevėžio apygardos teismo 2017 m. rugsėjo 6 d. nutartimi. Teismas nustatė, kad ši suma neviršija paveldėto turto vertės (2013 m. rugpjūčio 20 d. palikimo perėjimo valstybei liudijime nurodyta paveldėto turto vertė paveldėjimo metu – 2069,34 Eur. Nekilnojamas turtas parduotas už 1448,53 Eur, o priimant palikimą patirta 214,49 Eur išlaidų).

14. Teismas nurodė, kad ieškovė nepateikė teismui duomenų, kokie įkainiai Juridinių asmenų registro tvarkytojo buvo taikomi už įmonės teisinio statuso (bankrutuojanti, bankrutavusi) įregistravimą nuo 1999 m. lapkričio 22 d., kai įmonės vadovui kilo pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo, todėl nėra galimybės nustatyti, kiek padidėjo šios išlaidos, lyginant su tomis, kurios būtų buvusios patirtos, jei įmonės savininkas ir vadovas dėl bankroto bylos iškėlimo būtų kreipęsis laiku. Atsižvelgdamas į tai teismas ieškovės reikalavimą priteisti 47,68 Eur, išleistų registruojant įmonės teisinį statusą VĮ Registrų centre, atmetė.

15. Šiaulių apygardos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal ieškovės ir atsakovės apeliacinius skundus, 2021 m. vasario 10 d. nutartimi Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 18 d. sprendimą pakeitė, sumažino ieškovei iš atsakovės priteistą 766,38 Eur sumą iki 321,48 Eur, priteistą 34,45 Eur žyminį mokestį – iki 14,78 Eur; kitą sprendimo dalį paliko nepakeistą.

16. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas, sprenddamas dėl bankroto administravimo išlaidų atlyginimo priteisimo *ĮBĮ* 10 straipsnio 11 dalyje nustatytu pagrindu, nustatė visas civilinės atsakomybės sąlygas – neteisėtus įmonės vadovo veiksmus, padarytą žalą ir juos siejantį priežastinį ryšį. Teismas laikė pagrįsta pirmosios instancijos teismo išvadą, kad, V. K., kaip V. K. įmonės savininkui ir vadovui, žinant apie įmonės įsiskolinimą ir nesant įmonėje turto, pareiga kreiptis į teismą dėl įmonės bankroto bylos iškilimo kilo jau 1999 m. lapkričio 22 d.

17. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas teisėtai ir pagrįstai vertino, kiek dėl neteisėtų V. K. veiksmų išaugo ieškovės administravimo išlaidų dydis, lyginant su administravimo išlaidomis, kurios būtų buvusios patirtos, jei bankroto byla įmonei būtų buvusi iškelta laiku. Tačiau, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, buvo neteisingai nustatytas V. K. pareigos kreiptis į teismą dėl įmonės bankroto bylos iškilimo pasibaigimo momentas, kuriuo laikytina V. K. mirties data (2011 m. liepos 10 d.). Kadangi V. K. pareiga kreiptis į teismą dėl įmonės bankroto bylos iškilimo pasibaigė 2011 m. liepos 10 d., teismas patikslino priteistiną žalos atlyginimo dydį: nustatęs, kad nuo 1998 m. birželio 1 d. buvo patvirtinta 124,54 Eur MMA, nuo 2008 m. sausio 1 d. iki 2012 m. liepos 31 d. MMA buvo 231,70 Eur, teismas padarė išvadą, kad administravimo išlaidų sąmata dėl pavėluoto kreipimosi dėl bankroto bylos iškilimo bendrai išaugo 428,64 Eur (926,80 Eur – 498,16 Eur): administratoriaus atlyginimas išaugo 321,48 Eur (695,10 Eur – 373,62 Eur), kitos administravimo išlaidos – 107,16 Eur (231,70 Eur – 124,54 Eur). Teismas konstatavo, kad ieškovė turi teisę gauti 321,48 Eur.

18. Teismas vertino, kad ieškovės reikalavimas dėl kitų administravimo išlaidų atlyginimo priteisimo pirmosios instancijos teismo buvo atmestas pagrįstai, ieškovei nepateikus duomenų, kokie įkainiai buvo taikomi Juridinių asmenų registro tvarkytojo už įmonės teisinio statuso įregistravimą nuo 1999 m. lapkričio 22 d. iki 2011 m. liepos 10 d., ir dėl šios priežasties nesant galimybės teismui nustatyti šių išlaidų padidėjimo sumos.

III. Kasacinių skundų ir atsiliepimų į juos teisiniai argumentai

19. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti Šiaulių apygardos teismo 2021 m. vasario 10 d. nutartį ir klausimą išnagrinėti iš esmės. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

19.1. Bylą perdavus pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo teismai turėjo ne tik nustatyti, kokia apimtimi valstybė paveldėjo prievolę atlyginti bankroto administravimo išlaidas dėl to, kad įmonės vadovas (savininkas) laiku nepateikė pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškilimo (administravimo išlaidų padidėjimo apimtimi), bet ir išnagrinėti ieškovės reikalavimą paveldėjimo, kylančio iš neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens savininko atsakomybės už juridinio asmens prievoles, aspektu (*CK* 2.50 straipsnio 4 dalis). Teismai turėjo aiškintis, ar valstybė, kaip įmonės savininko teisių ir pareigų perėmėja, prioritetine tvarka neprivalėjo sumokėti skolos VSDFV iš paveldėto turto (*CK* 5.62 straipsnio 3 dalis). Jeigu įmonės savininkas ar jo teisių ir pareigų perėmėja valstybė būtų vykdę pareigą sumokėti mokesčius VSDFV iš lėšų, gautų pardavus įmonės savininko turtą, būtų buvę išvengta bankroto bylos iškilimo įmonei ir ji būtų buvusi likviduota savininko sprendimu. Neįvykdžius šios pareigos, vertintina, kad atlikti neteisėti veiksmai, lėmę bankroto administravimo išlaidų atsiradimą. Todėl atsakovė paveldėjo pareigą atlyginti visas administravimo išlaidas – 1234,04 Eur. Teismai dėl to nepasisakė, pažeidė įrodymų vertinimo taisykles.

19.2. Apeliacinės instancijos teismas, skaičiuodamas administravimo išlaidų sąmatą, išreikštą MMA, nepagrįstai rėmėsi Vyriausybės 1998 m. gegužės 11 d. nutarimu Nr. 570, o ne *ĮBĮ* (1997 m. redakcijos), reglamentuojančiu administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimą, kuriame nebuvo nustatytos administravimo išlaidos, išreikštos MMA. Administravimo išlaidų, išreikštų MMA, skaičiavimo tvarka įsigaliojo nuo 2016 m. gegužės 1 d. (priėmus 2016 m. balandžio 27 d. Vyriausybės nutarimą Nr. 415). Taigi, teismas lygino laikotarpius, kuriais *ĮBĮ* nustatytas administravimo išlaidų teisinis reguliavimas iš esmės skyrėsi.

19.3. Teismai, sprenddami dėl atlyginimo bankroto administratoriui priteisimo, turėjo būti aktyvūs, kaip ir sprenddami dėl darbo užmokesčio darbuotojams priteisimo.

20. Atsakovė atsiliepimu į ieškovės kasacinį skundą nurodo, kad su juo nesutinka. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

20.1. Valstybė atsako už palikėjo skolas neviršydamą jai perėjusio paveldėto turto tikrosios vertės, tačiau šioje byloje turėjo būti nustatyta, kokia atsakomybė buvo kilusi V. K. už pavėluotą kreipimąsi dėl bankroto bylos iškilimo įmonei ir ar apskritai tokia atsakomybė kilo. Nagrinėjamu atveju vienintelės įmonės kreditorės reikalavimas susidarė iki 1999 m. lapkričio 22 d. ir jis nekito, naujų kreditorių neatsirado. Ieškovė nenurodė, kokia administravimo išlaidų dalis susidarė būtent dėl V. K. pareigos laiku kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įmonei iškilimo nevykdymo. Nenustatyta, kad ieškovė būtų atlikusi papildomus veiksmus dėl to, kad bankroto byla nagrinėta ne 1999 m., o 2017 m.

20.2. Ieškovei buvo žinoma apie tai, kad V. K. įmonės savininkas turėjo turto, į kurį buvo galima nukreipti išieškojimą įmonės administravimo išlaidoms ir kreditorių reikalavimams padengti, tačiau ji nesikreipė į teismą su prašymu priimti nutartį išieškoti iš neribotos civilinės atsakomybės įmonės savininko (savininkų) turto. Ieškovė nesikreipė į VMI dėl paveldėto nekilnojamojo turto perėmimo. Taigi, šiuo atveju ieškovė pati neatliko visų veiksmų, kad būtų apmokėtos įmonės bankroto administravimo išlaidos. Valstybė, atstovaujama VMI, negalėjo savo iniciatyva padengti įmonės 436,24 Eur skolos, nes VSDFV nebuvo pareiškusi reikalavimo *CK* 5.63 straipsnio 1 dalies nustatyta tvarka.

20.3. Ieškovė nepagrįstai nurodo, kad teismas nenagrinėjo ieškinio visa apimtimi ir nepasisakė dėl paveldėjimo, kylančio iš neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens savininko atsakomybės už juridinio asmens prievoles. Ginčo dėl to, ar, valstybei priėmus individualios įmonės savininko palikimą, prievolė atlyginti žalą dėl neteisėtų palikėjo veiksmų yra paveldima, nebuvo.

21. Kasaciniu skundu atsakovė prašo panaikinti Šiaulių apygardos teismo 2021 m. vasario 10 d. nutartį ir Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 18 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

21.1. Teismai pažeidė materialiosios teisės normas, reglamentuojančias įmonės vadovo pareigą atlyginti žalą, kurią įmonė ir (ar) kreditoriai patyrė dėl to, kad įmonės vadovas ar kiti asmenys pagal kompetenciją, esant *JB/ 8* straipsnio 1 dalyje nurodytoms aplinkybėms, nepateikė teismui pareiškimo dėl bankroto bylos iškelimo ar pavėlavo jį pateikti, civilinės atsakomybės atsiradimo būtinąsias sąlygas, nustatytas *CK 6.246–6.249* straipsniuose. Tam, kad būtų konstatuotas įmonės vadovo veiksmų neteisėtumas, pirma turi būti nustatytas vadovo pareigos inicijuoti bankroto bylą atsiradimo momentas. Šis momentas teismų buvo nustatytas netinkamai, todėl nepagrįstai konstatuotas įmonės vadovo veiksmų neteisėtumas. *JB/* nesiejo įmonės nemokumo su likviduojamos įmonės statuso įgijimu. Nei Lietuvos Respublikos *įmonių įstatymo*, nei *JB/* nuostatos neįtvirtino pareigos įmonės vadovui (likvidatoriui) kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo vien dėl to, kad įmonė įgijo likviduojamos įmonės statusą. Teismai nepagrįstai sutapatino likviduojamos įmonės statuso įgijimą ir pareigą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo. Įmonės likvidatoriaus pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įmonei iškelimo atsiranda tik tuo atveju, jei išaiškėja, kad įmonė, kuri likviduojama įmonių veiklą reglamentuojančių kitų įstatymų nustatyta tvarka, negalės įvykdyti visų savo įsipareigojimų. Įmonės apskaitos dokumentai neišlikę, jie neperduoti nei V. K. teisių perėmėjai, nei bankroto administratori, tačiau vien tai nesudaro pagrindo laikyti, kad V. K. neteisėti veiksmai prasidėjo nuo likviduojamos įmonės statuso įgijimo.

21.2. Teismai nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 17 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. *e3K-3-192-969/2020* suformuotos praktikos, pagal kurią, vadovaujantis *JB/ 10* straipsnio 11 dalimi, gali būti atlyginamos tik tos administravimo išlaidos (tik tokia jų dalis), kurios kilo būtent dėl įmonės vadovo ar kito asmens pagal kompetenciją pareigos laiku kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo įmonei nevykdymo. Iš *JB/ 10* straipsnio 11 dalies išplaukia įmonės vadovo ir (ar) kito asmens pagal kompetenciją pareiga atlyginti pavėluoto kreipimosi į teismą nulemtą administravimo išlaidų padidėjimą, t. y. skirtumą tarp bankroto byloje patirtų administravimo išlaidų ir administravimo išlaidų, kurios būtų patirtos tuo atveju, jei įmonės vadovas ar kitas asmuo pagal kompetenciją būtų laiku kreipęsis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo. Vienintelės įmonės kreditorės VSDFV 436,24 Eur reikalavimas susidarė iki 1999 m. lapkričio 22 d., t. y. įmonės skolos nepadidėjo. Ieškovė bylos nagrinėjimo metu nenurodė, kokia išlaidų dalis susidarė būtent dėl V. K. pareigos laiku kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo įmonei nevykdymo. Teismai neteisėtai nustatė administravimo išlaidų padidėjimą dėl pavėluoto kreipimosi į teismą. Žalos dydžio apskaičiavimas remiantis MMA pokyčiu prieštarauja išaiškinimams, pateiktiems pirmiau nurodytoje kasacinio teismo nutartyje, nes patirtos žalos dydis yra nustatomas pagal šalies ūkio vystymosi rezultatų pokyčius, kurie turi įtakos MMA nustatymui, tačiau nėra vertinama nei tai, ar bankroto administratorius atliko papildomus veiksmus, nei tai, ar patyrė papildomų išlaidų dėl bankroto bylos neiškelimo laiku.

22. Ieškovė atsiliepimu į atsakovės kasacinį skundą nurodo, kad su juo nesutinka. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

22.1. Nemokumas pagal 1997 m. *JB/* redakciją – tai įmonės būseną, kai jos skolos yra lygios turtui, o pagal ginčo teisiniams santykiams aktualią *JB/* redakciją – kai įmonės uždelstos skolos viršija pusę į balansą įrašyto turto vertės. Individuali V. K. įmonė turto neturėjo, o 436,24 Eur skola VSDFV nuo likviduojamos įmonės teisinio statuso įregistravimo nedidėjo. Kadangi įmonė turto neturėjo, veiklos nevykdė, detalesnis nemokumo momento nustatymas neteisėtų veiksmų kvalifikavimui ar administravimo išlaidų padidėjimui neturi reikšmės, juolab kad įmonės dokumentai neperduoti.

22.2. Dėl atsakovės atsakomybės už įmonės prievolės spręstina visų pirma pagal *CK 2.50* straipsnio 4 dalies nuostatas (atsakomybė be kaltės, kuri yra paveldima). Ieškovei turi būti atlygintos visos administravimo išlaidos. Dėl nepriteistos dalies spręstina vadovaujantis *CK 2.50* straipsnio 4 dalimi. VMI neteisėti veiksmai lėmė bankroto administravimo išlaidų susidarymą, nes ji nesumokėjo VSDFV 436,24 Eur iš paveldėto įmonės savininko turto, o tai būtų leidę įmonę likviduoti ir išregistruoti nekeliant bankroto bylos.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų

23. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir *CPK*) 353 straipsnio 1 dalį kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių.

24. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad (duomenys neskelbtini) mirus V. K. individualios įmonės savininkui V. K. valstybė paveldėjo mirusiojo nekilnojamąjį turtą (perimtas pagal 2013 m. rugpjūčio 20 d. palikimo perėjimo valstybei liudijimą) ir individualią įmonę kaip turtinį kompleksą (perimta pagal 2015 m. rugsėjo 30 d. papildomą liudijimą). V. K. individuali įmonė nuo 1999 m. lapkričio 22 d. turėjo likviduojamos įmonės statusą ir 436,24 Eur įsiskolinimą VSDFV, turto neturėjo ir veiklos nevykdė. Atsakovė 2016 m. kovo 8 d. kreipėsi į teismą dėl bankroto bylos V. K. individualiai įmonei iškelimo. Bankroto byla įmonei iškelta 2016 m. kovo 31 d. nutartimi, ieškovė paskirta šios įmonės bankroto administratore, įmonei taikytas supaprastintas bankroto procesas. 2017 m. rugsėjo 6 d. teismo sprendimu įmonės veikla pripažinta pasibaigusia dėl bankroto, patvirtinta 4 MMA administravimo išlaidų sąmata (3 MMA administratorės atlyginimas, 1 MMA kitos administravimo išlaidos). 2017 m. spalio 11 d. įmonė išregistruota iš Juridinių asmenų registro. Valstybės paveldėtas V. K. nekilnojamas turtas 2018 m. kovo 30 d. parduotas už 1448,53 Eur, priimant palikimą patirta 214,49 Eur išlaidų.

25. Ieškovė šioje byloje siekia prisiteisti iš valstybės, atstovaujamos VMI, V. K. individualios įmonės bankroto administravimo išlaidas, kurios nebuvo atlygintos įmonės bankroto proceso metu. Nesutikdama su bylą nagrinėjusių teismų procesiniais sprendimais, kuriais jos reikalavimas tenkintas tik iš dalies, ieškovė kasaciniame skunde kelia klausimą dėl netinkamo teisės normų, reglamentuojančių neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens savininko atsakomybę už juridinio asmens prievolės, taip pat įpėdinio (valstybės) atsakomybę už palikėjo skolas, aiškinimo ir taikymo. Ieškovė taip pat teigia, kad prievolė valstybei atlyginti bankroto administravimo išlaidas turėtų kilti dėl to, jog ji, paveldėjusi V. K. turtą, ne atsiskaitė su V. K. individualios įmonės kreditori, o pradėjo šios įmonės bankroto procesą. Tuo tarpu atsakovė, nesutikdama su teismų priimtais procesiniais sprendimais, kasaciniame skunde teigia, kad teismai netinkamai aiškino ir taikė *JB/ 10* straipsnio 11 dalies nuostatas, nukrypo nuo kasacinio teismo formuojamos šios teisės normos aiškinimo ir taikymo praktikos ir dėl atsakovės atsakomybės sprendė nenustatę visų civilinės atsakomybės sąlygų. Nurodytų kasacinių skundų argumentų, apibrėžiančių kasacijos ribas, kontekste teisėjų kolegija pasisakys dėl teismų šioje byloje priimtų sprendimų teisėtumo, vadovaudamasi pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytais faktinėmis bylos aplinkybėmis.

Dėl prievolės atlyginti bankroto administravimo išlaidas pagal Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 11 dalį

26. Ginčui aktualios redakcijos ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalyje buvo nustatyta, kad kai teismas daro pakankamai pagrįstą prielaidą, kad įmonė neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti, bankroto byla gali būti keliami ir nagrinėjama šio įstatymo 131 straipsnyje nustatyta supaprastinto bankroto proceso tvarka. Bankroto byla gali būti keliami ir nagrinėjama supaprastinto bankroto proceso tvarka, be kita ko, kai ĮBĮ 3 straipsnio 1, 3, 4 ar 6 punkte nurodytas kreditorius pateikė teismui pareiškimą iškelti įmonei bankroto bylą ir paskirti administratorių, prisiimančį riziką, kad įmonės likvidavimo metu nebus gauta lėšų teismo ir administravimo išlaidoms pagal teismo patvirtintą sąmatą apmokėti arba jų bus gauta nepakankamai ir šios išlaidos bus apmokamos iš administratoriaus lėšų (ĮBĮ 10 straipsnio 10 dalies 2 punktas).

27. Pagal ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalį, prisiėmęs riziką administratorius, kuris pagal šio straipsnio 10 dalies 2 arba 3 punkto nuostatas administravo įmonę ir teismo bei administravimo išlaidoms apmokėti lėšų negavo ar jų gavo nepakankamai, bankroto proceso metu ir išregistravus įmonę turi teisę kreiptis į teismą, prašydamas priteisti jo lėšomis apmokėtas teismo bei administravimo išlaidas iš įmonės vadovo ar kitų asmenų pagal kompetenciją dėl to, kad šis (šie), įmonei tapus nemokiais, nepateikė pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškelimo įmonei.

28. Nagrinėjant šią bylą kasaciniame teisme pirmą kartą, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2020 m. birželio 17 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-192-969/2020 išaiškino, kad kasacinio teismo formuojamoje praktikoje yra laikomasi pozicijos, jog sprendžiant dėl bankroto administravimo išlaidų atlyginimo priteisimo ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalyje nustatyti pagrindai būtina nustatyti visas civilinės atsakomybės sąlygas – neteisėtus veiksmus, padarytą žalą ir juos siejantį priežastinį ryšį. Aptariamojoje normoje yra įtvirtintas ne specialios rūšies sankcijos (administravimo išlaidų dydžio baudos), bet civilinės atsakomybės taikymo atvejis dėl pareigos laiku kreiptis į teismą dėl bankroto bylos nemokiai įmonei iškelimo pažeidimo. Taigi, pagal šią teisės normą gali būti atlyginamos ne visos bankroto administravimo išlaidos, o tik jų dalis, neviršijanti žalos, padarytos pareigos kreiptis dėl bankroto bylos iškelimo pažeidimu.

29. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad pavėluotu kreipimusi dėl bankroto bylos iškelimo žala gali būti padaroma tiek įmonei, tiek jos kreditoriams, kurių galimybės gauti savo reikalavimų patenkinimą bankroto proceso metu dėl to gali sumažėti. Asmenys, turintys teisę gauti administravimo išlaidų atlyginimą iš bankrutuojančios įmonės, plačiaja prasme taip pat laikytini bankrutuojančios įmonės kreditoriais (CK 6.1 straipsnis), kurie, be kita ko, turi pirmumo teisę gauti savo reikalavimų patenkinimą kreditorių, kurių reikalavimai atsirado iki bankroto bylos iškelimo, atžvilgiu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-333-823/2020, 31 punktas).

30. ĮBĮ 36 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad pirmiausia apmokamos įmonės bankroto administravimo išlaidos, kurios mokamos iš įmonės visų rūšių lėšų (gautų pardavus įmonės turtą, įskaitant ir įkeistą, įmonei gražintų skolų, ūkinės komercinės veiklos šio straipsnio 3 dalyje nurodyta apimtimi ir kitų bankroto proceso metu gautų lėšų). Žala dėl pavėluoto kreipimosi dėl bankroto bylos iškelimo bankroto administratoriui gali kilti, jei dėl to sumažėja įmonės turto, į kurį gali būti nukreipiamas reikalavimas dėl administravimo išlaidų atlyginimo, taip pat jei dėl pavėluoto kreipimosi administravimo išlaidos išauga (pavyzdžiui, prireikus atlikti papildomus administravimo veiksmus ar padidėjus tam tikrų būtinų atlikti administravimo veiksmų, už kuriuos sumokėta administratoriaus lėšomis, kainai). Pastaruoju atveju pagal ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalies nuostatas turi būti atlyginamas skirtumas tarp bankroto byloje patirtų administravimo išlaidų ir administravimo išlaidų, kurios būtų patirtos tuo atveju, jei įmonės vadovas ar kitas asmuo pagal kompetenciją būtų laiku kreipęsis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-192-969/2020, 22 punktas).

31. Bankroto administravimo išlaidoms pagal ĮBĮ nuostatas priskiriamas atlyginimas administratoriui ir kitos išlaidos, susijusios su bankroto procedūrų vykdymu (ĮBĮ 36 straipsnio 1 dalis). Išlaidos, susijusios su bankroto procedūromis ir skirtos jų vykdymo išlaidoms apmokėti, yra tokios išlaidos, kurios būtinos surinkti ir apsaikyti bankrutuojančios įmonės turtą, turtines teises, lėšas, tarp jų išreikalauti bankrutuojančios įmonės turtą iš trečiųjų asmenų neteisėto valdymo, išieškoti skolas iš įmonės skolininkų ir nuostolių, patirtų dėl neteisėtų kitų asmenų veiksmų, įskaitant išlaidų, patirtų dėl teisminių procesų, atlyginimą. Taip pat prie jų priskirtinos išlaidos, patirtos dėl turto saugojimo, vertinimo, pardavimo, kitos išlaidos, atsiradusios atliekant ĮBĮ normų nustatytus veiksmus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-273-219/2016, 31 punktas). Pagal ĮBĮ 36 straipsnio 1 dalį, kai įmonė neturi lėšų arba jų nepakanka bankroto administravimo išlaidoms apmokėti, jos gali būti apmokamos iš administratoriaus lėšų, kaip nurodyta šio įstatymo 10 straipsnio 10 dalies 2 punkte.

32. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje yra konstatavęs, kad tiek tais atvejais, kai bankroto administratorius yra fizinis asmuo, tiek tais atvejais, kai juo paskiriamas juridinis asmuo, susiklosto administratoriaus ir administruojamos įmonės pavidimo, ne darbo teisiniai santykiai. Administratorius, kuris yra fizinis ar juridinis asmuo, yra verslu užsiimantis subjektas, savo rizika ir atsakomybe teikiantis administravimo paslaugas. Dėl to atlyginimo administratoriui mokėjimas yra ne atlyginimas darbo teisinių santykių prasme, o civilinių teisinių santykių pagrindu mokamas atlygis verslo subjektui už jo teikiamas paslaugas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2010).

33. Pažymėtina, kad ĮBĮ nuostatos neįtvirtina garantijų, kad administratorius visais atvejais realiai gaus visą jam nustatytą atlyginimą arba įmonė (kreditoriai) kompensuos visas jo patirtas administravimo išlaidas. Pagal ĮBĮ 10 straipsnį bankroto administratorius, prisiimdamas administruoti įmonę, prisiima riziką, kad įmonės likvidavimo metu nebus gauta lėšų teismo ir administravimo išlaidoms pagal teismo patvirtintą sąmatą apmokėti, t. y. ir riziką, kad už suteiktas bankroto administravimo paslaugas jam nebus atlyginta. Nors ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalies pagrindu gali kilti pažeidusių pareigą kreiptis dėl bankroto bylos iškelimo asmenų atsakomybė prisiėmusiam riziką administratoriui, pagal šią teisės normą administratorius gali kreiptis tik dėl savo lėšomis apmokėtų teismo bei administravimo išlaidų atlyginimo priteisimo. Taigi, pagal šią teisės normą gali būti atlyginama tik bankroto administratoriaus patirta žala jo turėtų išlaidų, o ne negautų pajamų (administratoriaus atlyginimo) forma. Negautas administratoriaus atlyginimas vadovaujantis šia teisės norma negali būti išieškomas.

34. Nagrinėjamoje byloje teismai nustatė, kad ieškovė V. K. individualios įmonės bankroto metu turėjo 47,68 Eur išlaidų registruodama įmonės teisinį statusą VĮ Registrų centre, tačiau ieškovės reikalavimą dėl šios sumos priteisimo atmetė konstatavę, jog ieškovė neįrodė, kad nurodyta suma būtų buvusi mažesnė (ar nurodytos išlaidos apskritai nebūtų buvusios patirtos), jei į teismą dėl bankroto bylos V. K. individualiai įmonei iškelimo būtų buvę kreiptasi laiku. Tokia teismų išvada atitinka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 17 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-192-969/2020 pateiktą išaiškinimą, kad pagal ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalį ieškovei gali būti priteisiamos ne

visos jos turėtos išlaidos, o tik ta jų dalis, kuri priešastiniu ryšiu yra susijusi su neteisėtais veiksmais (pareigos kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo pažeidimu), todėl teisėjų kolegijos pripažįstama teisiškai pagrįsta. Pažymėtina, kad ieškovė kasaciniame skunde nepateikia argumentų, jog aptariama teismų išvada būtų buvusi padaryta pažeidžiant CPK įtvirtintas įrodinėjimo taisykles (CPK 353 straipsnio 1 dalis).

35. Skundžiamais teismų procesiniais sprendimais patenkinta ieškovės reikalavimų dalis susijusi ne su ieškovės lėšomis apmokėtomis V. K. individualios įmonės bankroto administravimo išlaidomis, o su ieškovės negautu jos, kaip administratorės, atlyginimu. Kadangi, kaip minėta, negautas bankroto administratoriaus atlyginimas pagal JBĮ 10 straipsnio 11 dalį negali būti išieškomas, teismų procesiniai sprendimai, kuriais iš dalies tenkintas ieškovės reikalavimas JBĮ 10 straipsnio 11 dalies pagrindu, negali būti pripažinti teisėtais ir yra naikintini.

36. Konstatavusi, kad ieškovės reikalavimai dėl dalies atlyginimo priteisimo pagal JBĮ 10 straipsnio 11 dalį buvo patenkinti nepagrįstai, teisėjų kolegija išsamiau nepasisako dėl atsakovės kasacinio skundo argumentų, susijusių su netinkamu pareigos kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo atsiradimo momento nustatymu, taip pat dėl galimo nukrypimo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 17 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-192-969/2020 pateiktų išaiškinimų administravimo išlaidų padidėjimą skaičiuojant pagal tokio rodiklio kaip MMA pokyčius ginčo laikotarpiu, kadangi šių argumentų analizė neturi įtakos nagrinėjamos bylos rezultatui.

Dėl individualios įmonės savininko turimą paveldėjusios valstybės prievolės atlyginti individualios įmonės bankroto administravimo išlaidas pasibaigus individualios įmonės bankroto procesui

37. Ieškovė kasaciniame skunde nurodo, kad bylą nagrinėję teismai turėjo ne tik nustatyti, kokia apimtimi valstybė paveldėjo prievolę atlyginti bankroto administravimo išlaidas dėl to, kad įmonės vadovas (savininkas) laiku nepateikė pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo (administravimo išlaidų padidėjimo apimtimi), bet ir išnagrinėti ieškovės reikalavimą paveldėjimo santykius reglamentuojančių teisės normų aspektu. Ieškovės įsitikinimu, atsakovės (valstybės) prievolė atlyginti V. K. individualios įmonės bankroto administravimo išlaidas kyla ir jai kaip mirusiojo V. K., neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens savininko, turto paveldėtojai, todėl jos pareikštas reikalavimas teismų turėjo būti patenkintas ir šiuo pagrindu. Teisėjų kolegija šiuos ieškovės argumentus pripažįsta teisiškai nepagrįstais.

38. Vadovaujantis CK 5.62 straipsnio 3 dalimi, valstybė atsako už palikėjo skolas, neviršydama jai perėjusio paveldėto turto tikrosios vertės. Tam, kad valstybei pagal CK 5.62 straipsnio 3 dalį pareikštas reikalavimas galėtų būti tenkinamas, visų pirma turi būti nustatyta, jog reikalavimo pareiškimo metu egzistuoja palikėjo (šiuo atveju – mirusiojo V. K.) skola kreditoriui (nagrinėjamu atveju – ieškovei).

39. Pagal JBĮ 36 straipsnio 1 dalį bankroto administravimo išlaidos mokamos iš įmonės visų rūšių lėšų (gautų pardavus įmonės turimą, įskaitant ir įkeistą, įmonei gražintų skolų, ūkinės komercinės veiklos šio straipsnio 3 dalyje nurodyta apimtimi ir kitų bankroto proceso metu gautų lėšų). Atsižvelgiant į šį teisinį reglamentavimą, skolininkas pagal administratoriaus reikalavimą dėl administravimo išlaidų atlyginimo yra bankrutuojanti įmonė. Toks aiškinimas išplaukia ir iš kasacinio teismo formuojamos praktikos, pagal kurią asmenys, turintys teisę gauti administravimo išlaidų atlyginimą iš bankrutuojančios įmonės, plačiąja prasme taip pat laikytini bankrutuojančios įmonės kreditoriais (šios nutarties 29 punktą).

40. Lietuvos Respublikos *individualių įmonių įstatymo* 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad individuali įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo. Pagal CK 2.50 straipsnio 4 dalį, jeigu prievolėms įvykdyti neužtenka neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens turto, už jo prievolės atsako juridinio asmens dalyvis, jeigu įstatymai nenustato kitaip. Šios nuostatos reiškia, kad nors individuali įmonė ir jos savininkas yra atskiri civilinių teisinių santykių subjektai, galintys savarankiškai prisiimti prievolės ir už jas atsakyti, tačiau, individualiai įmonei neturint pakankamai turto atsiskaityti už savo skolas, už jas turi atsiskaityti savininkas asmeniniu turto ir jam tenkančio bendrosios jungtinės nuosavybės turto dalimi. Taigi individualios įmonės teisinė padėtis lemia jos civilinės atsakomybės ypatumus, t. y. tuo atveju, kai tokia įmonė neturi pakankamai turto atsiskaityti pagal prisiimtas turtines prievolės, jos savininkui atsiranda subsidiari prievolė atsakyti už įmonės skolas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-400/2012).

41. Pagal JBĮ 36 straipsnio 1 dalį, kai neribotos civilinės atsakomybės įmonė neturi lėšų arba jų nepakanka bankroto administravimo išlaidoms apmokėti, administratoriaus patirtos administravimo išlaidos taip pat apmokamos iš įmonės savininko (savininkų) parduoto turto, įskaitant ir turimą, kuris yra bendroji jungtinė nuosavybė, į kurį šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka gali būti nukreiptas išieškojimas, kai šis turtas yra parduotas įsiteisėjus šio įstatymo 28 straipsnio 2 dalyje nurodytai teismo nutarčiai. Pagal JBĮ 28 straipsnio 2 dalį administratorius privalo pasiūlyti sudaryti taikos sutartį neribotos civilinės atsakomybės įmonės savininkui (savininkams) ir įmonės kreditoriams prieš kreipdamasis į teismą dėl išieškojimo iš įmonės savininko (savininkų) turimo turto, įskaitant ir turimą, kuris yra bendroji jungtinė nuosavybė, kai neribotos civilinės atsakomybės įmonė neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti ir kreditorių reikalavimams tenkinti. Teismas priima nutartį išieškoti iš neribotos civilinės atsakomybės įmonės savininko (savininkų) turimo turto, įskaitant ir turimą, kuris yra bendroji jungtinė nuosavybė, jeigu šalys iki nutarties likviduoti įmonę dėl bankroto įsiteisėjimo nesusitarė dėl taikos sutarties sudarymo.

42. Taigi, kai neribotos civilinės atsakomybės įmonė neturi lėšų arba jų nepakanka bankroto administravimo išlaidoms apmokėti, už šios prievolės įvykdymą tampa atsakingas įmonės savininkas, į kurio turimą gali būti nukreipiamas išieškojimas JBĮ nustatyta tvarka. Teisėjų kolegija pažymi, kad aptartas teisinis reglamentavimas nereiškia, jog, įmonei neturint pakankamai turto, prievolė atlyginti bankroto administravimo išlaidas tampa asmenine įmonės savininko prievole – ši prievolė visais atvejais išlieka įmonės prievole, už kurios įvykdymą subsidiariai yra atsakingas įmonės savininkas (CK 2.50 straipsnio 4 dalis).

43. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad atsižvelgiant į tai, jog juridinio asmens bankroto procese būtent bankroto administratorius bendrai gina visų kreditorių, taip pat bankrutuojančios įmonės teises ir interesus, organizuoja turto, į kurį teisės aktų nustatyta tvarka gali būti nukreiptas išieškojimas, realizavimą, būtent bankroto administratoriui tenka pareiga imtis būtinų veiksmų tam, kad būtų nustatytas turtas, į kurį gali būti nukreiptas išieškojimas bankroto byloje, įskaitant pareigą pačiam kreiptis į teismą dėl įmonės savininkui tenkančios jungtinės nuosavybės dalies nustatymo, jei toks veiksmas yra būtinas teisėtam išieškojimui bankroto procese vykdyti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-46-823/2021, 20 punktą). Tuo atveju, jei bankroto proceso metu yra nustatoma, kad individualios įmonės turto nepakanka jos įsipareigojimams padengti ir nėra sudaryta taikos sutartis, bankroto

administratorius turi pareigą kreiptis į teismą dėl išieškojimo iš įmonės savininko (savininkų) turimo turto, įskaitant ir turtą, kuris yra bendroji jungtinė nuosavybė, ir toks išieškojimas turi būti vykdomas individualios įmonės bankroto procese (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-79-823/2021, 25 punktas).

44. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad į valstybės paveldėtą V. K. turtą išieškojimas V. K. individualios įmonės bankroto procese nebuvo nukreiptas. V. K. individuali įmonė yra likviduota dėl bankroto ir 2017 m. spalio 11 d. išregistruota iš Juridinių asmenų registro. Pagal CK 6.128 straipsnio 3 dalį, kai juridinis asmuo (kreditorius arba skolininkas) likviduojamas, prievolė baigiasi, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, kai prievolę turi įvykdyti kiti asmenys.

45. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad likvidavus individualią įmonę dėl bankroto sprendžiant klausimą, ar prievolės yra pasibaigusios, esminę reikšmę turi prievolių šalių nustatymas – ar tai buvo šios įmonės iki jos likvidavimo, ar įmonės savininko, kaip fizinio asmens, prievolės. Individualios įmonės prievolės pasibaigia, kai ji likviduota dėl bankroto, t. y. negalimas tolesnis išieškojimas tiek iš likviduotos įmonės, tiek iš jos savininko fizinio asmens turto (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-395-611/2017, 21 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).

46. Kadangi prievolė atlyginti bankroto administravimo išlaidas yra bankrutuojančios įmonės, o ne jos savininko asmeninė, prievolė, likvidavus V. K. individualią įmonę dėl bankroto, jos savininko subsidiari prievolė pagal CK 2.50 straipsnio 4 dalį taip pat laikytina pasibaigusia. Taip pat nėra pagrindo spręsti, kad, pasibaigus V. K. individualios įmonės bankroto procesui, valstybė turi prievolę atlyginti neapmokėtų administravimo išlaidų skolą ieškovei kaip V. K. įpėdinė pagal CK 5.62 straipsnio 3 dalies nuostatas. Pasibaigus V. K. individualios įmonės bankroto procesui išliko tik ieškovės galimybė reikalauti iš valstybės administravimo išlaidų atlyginimo pagal JBĮ 10 straipsnio 11 dalį, įtvirtinančią ne bankrutavusios įmonės, o jos savininko asmeninę prievolę, atsiradusią dėl pavėluoto kreipimosi į teismą dėl bankroto bylos iškelimo.

Dėl ieškovės kasacinio skundo argumentų, susijusių su valstybės atsakomybe už veiksmus, likviduojant paveldėtą individualią įmonę pagal JBĮ nuostatas

47. Pagal Individualių įmonių įstatymo 6 straipsnio 2 dalį individualios įmonės savininku gali būti tik fizinis asmuo. Individualių įmonių įstatymo 10 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu individualią įmonę paveldi asmuo, kuris pagal įstatymus negali būti individualios įmonės savininku, jis per 6 mėnesius nuo palikimo priėmimo dienos turi individualią įmonę perleisti kito fizinio asmens nuosavybėn, ją reorganizuoti, pertvarkyti ar likviduoti.

48. Ieškovė kasaciniame skunde nurodo, kad tuo atveju, jei įmonės savininkas ar jo teisių ir pareigų perėmėja valstybė būtų vykdę pareigą sumokėti V. K. individualios įmonės įsiskolinimą VSDFV iš lėšų, gautų pardavus įmonės savininko turtą, būtų buvę išvengta bankroto bylos kėlimo įmonei ir ji būtų buvusi likviduota savininko sprendimu. Valstybės veiksmai, neatsisikaitant su VSDFV, o vietoj to kreipiantis dėl bankroto bylos V. K. individualiai įmonei iškelimo, ieškovės vertinimu, yra neteisėti, lėmę bankroto administravimo išlaidų atsiradimą, todėl jos reikalavimas turėjo būti tenkinamas ir šiuo pagrindu.

49. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad pagal civiliniame procese galiojantį dispozityvumo principą bylos nagrinėjimo teisme ribas apibrėžia faktinis ieškinio pagrindas ir ieškinio dalykas, taip pat atsakovo pateikti atsikirtimai į ieškinį. Teismas neturi teisės peržengti bylos nagrinėjimo ribų, apibrėžtų pirmiau įvardytais elementais, išskyrus proceso įstatymo nustatytus atvejus (CPK 265 straipsnio 2 dalis). Nors teismas turi pareigą tinkamai kvalifikuoti ginčo teisinius santykius ir pritaikyti faktinei situacijai aktualias teisės normas (teisinį ieškinio pagrindą), tačiau ši teismo pareiga nereiškia nei teismo teisės modifikuoti faktinį ieškinio pagrindą (kvalifikuoti kitas, nei nurodytas šalių, faktines aplinkybes), nei keisti ieškinio dalyką, peržengiant pareikštus reikalavimus (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 2 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-328-248/2020 21 punktą).

50. Ieškovės kasacinio skundo argumentas, kad teismai, spręsdami dėl atlyginimo bankroto administratoriui priteisimo, turėjo būti aktyvūs, kaip ir spręsdami dėl darbo užmokesčio darbuotojams priteisimo, teisiškai nepagrįstas. Minėta, kad pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką atlyginimo administratoriui mokėjimas yra ne atlyginimas darbo teisinių santykių prasme, o civilinių teisinių santykių pagrindu mokamas atlygis verslo subjektui už jo teikiamas paslaugas (šios nutarties 32 punktas).

51. Savo ieškinio reikalavimus nagrinėjamoje byloje ieškovė grindė pareiga atlyginti V. K. individualios įmonės bankroto administravimo išlaidas, kylančias atsakovei, kaip V. K. turto paveldėtojai, taip pat dėl to, kad V. K., įmonei tapus nemokiai, nepateikė pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškelimo (JBĮ 10 straipsnio 11 dalis). Reikalavimas dėl žalos atlyginimo, grindžiamas tuo, kad valstybė neteisėtai pradėjo V. K. individualios įmonės bankroto procesą, užuot likvidavusi įmonę ne JBĮ nustatyta tvarka, byloje reiškiamas nebuvo. Argumentas dėl galimos valstybės civilinės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl nepagrįsto V. K. individualios įmonės bankroto proceso inicijavimo, iš esmės išdėstytas tik ieškovės kasaciniame skunde.

52. Kolegija nesutinka su ieškovės pozicija, kad jos reikalavimo nagrinėjimas šiuo aspektu reikštų tik kitokį ginčo teisinių santykių teisinį kvalifikavimą. Šiuo atveju valstybės atsakomybė siejama su visiškai kitais galimais neteisėtais veiksmais, nei įvardyti byloje pareikštame ieškinyje, atitinkamai, ieškovei siekiant reikalavimo patenkinimo šiuo pagrindu, buvo būtina CPK nustatyta tvarka pagrįsti ir įrodyti ne tik šių veiksmų neteisėtumą, bet ir dėl jų ieškovei kilusią žalą ir priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos. Ieškovei tokių reikalavimų byloje nepareiškus, konstatuotina, kad bylą nagrinėję teismai neturėjo teisinio pagrindo spręsti dėl šio reikalavimo, kartu teisinio pagrindo pasisakyti dėl galimos valstybės atsakomybės už veiksmus, likviduojant paveldėtą individualią įmonę pagal JBĮ nuostatas, šioje byloje neturi ir kasacinis teismas (CPK 340 straipsnio 1 dalis, 353 straipsnio 1 dalis).

Dėl bylos procesinės baigties, sprendimo įvykdymo atgręžimo ir bylinėjimosi išlaidų

53. Apibendrinama išdėstytus argumentus teisėjų kolegija nusprendžia, kad bylą nagrinėję teismai, iš dalies tenkindami ieškinio reikalavimus, netinkamai aiškino ir taikė JBĮ 10 straipsnio 11 dalies nuostatas. Tai sudaro pagrindą panaikinti šioje byloje priimtą apeliacinės instancijos teismo nutartį ir pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria ieškovės ieškinio reikalavimai tenkinti iš dalies, ir dėl šios dalies priimti naują sprendimą – ieškinį atmesti.

54. Pagal CPK 762 straipsnio 1 dalį, jeigu teismas, išnagrinėjęs bylą apeliacine ar kasacine tvarka, savo nutartimi galutinai išsprendžia ginčą dėl teisės arba nutraukia bylą, arba palieka ieškinį nenagrinėtą, jis privalo išspręsti sprendimo įvykdymo atgręžimo klausimą, išskyrus atvejus, kai pagal byloje esančią medžiagą išspręsti sprendimo įvykdymo atgręžimo klausimą nagrinėjant bylą apeliacine ar

kasacine tvarka nėra galimybės.

55. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad nagrinėjamos bylos atveju nėra galimybės išspręsti panaikintų teismų procesinių sprendimų įvykdymo atgręžimo klausimą kasaciniame teisme, nes tam nepakanka byloje esančių duomenų. Nors Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO yra įrašas, kad, įsiteisėjus Šiaulių apygardos teismo 2021 m. vasario 10 d. nutarčiai, 2021 m. vasario 11 d. Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 18 d. sprendimas atiduotas vykdyti, tokio įrašo nepakanka. Byloje nėra duomenų, kurie patvirtintų, kad teismų procesiniai sprendimai buvo įvykdyti ar pradėti vykdyti (dokumentų, iš kurių būtų matyti, kokios sumos ir kada atsakovės buvo sumokėtos ieškovei).

56. Pagal CPK 93 straipsnio 5 dalį, jeigu apeliacinės instancijos teismas ar kasacinis teismas, neperduodamas bylos iš naujo nagrinėti, pakeičia teismo sprendimą arba priima naują sprendimą, jis atitinkamai pakeičia bylinėjimosi išlaidų paskirstymą. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą (CPK 93 straipsnio 1 dalis). Jeigu ieškinyis atmestas, bylinėjimosi išlaidos išieškomos į valstybės biudžetą iš ieškovo, kuris nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo neatleistas (CPK 96 straipsnio 2 dalis).

57. Šios bylos išnagrinėjimo rezultatas (ieškovės ieškinyis atmestas) teikia pagrindą pakeisti bylinėjimosi išlaidų, šalių patirtų bylą nagrinėjant pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, paskirstymą. Ieškovei jos patirtos bylinėjimosi išlaidos neatlygintinos. Atsakovė įrodymų, pagrindžiančių patirtas bylinėjimosi išlaidas, nepateikė. Tačiau atsakovė teikė apeliacinius skundus dėl Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. gegužės 30 d. sprendimo ir Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 18 d. sprendimo ir CPK 83 straipsnio 1 dalies 5 punkto, 2 dalies nuostatų pagrindu buvo atleista nuo žyminio mokesčio už šiuos skundus mokėjimo. Atsakovė pirmuoju skundu ginčijo 2019 m. gegužės 30 d. sprendimo dalį, kuria iš jos ieškovei buvo priteista 1187,68 Eur nuostolių atlyginimo, antruoju skundu – 2020 m. rugsėjo 18 d. sprendimo dalį, kuria iš jos ieškovei buvo priteista 766,38 Eur žalos atlyginimo. Už šiuos skundus mokėtina žyminio mokesčio suma (CPK 80 straipsnio 1 dalies 1 punktas, 4, 7 dalys) – atitinkamai 27 Eur ir 17 Eur – priteistina valstybei iš ieškovės.

58. Atsakovė taip pat teikė kasacinius skundus, už juos nuo žyminio mokesčio buvo atleista pirmiau nurodytų proceso teisės normų pagrindu. Atsakovė pirmuoju skundu prašė panaikinti Šiaulių apygardos teismo 2019 m. spalio 22 d. nutartį, kuria Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. gegužės 30 d. sprendimas buvo paliktas nepakeistas, antruoju – panaikinti Šiaulių apygardos teismo 2021 m. vasario 10 d. nutartį, kuria ieškovei iš atsakovės priteista 321,48 Eur. Už šiuos skundus mokėtina žyminio mokesčio suma (CPK 80 straipsnio 1 dalies 1 punktas, 4, 7 dalys) – atitinkamai 27 Eur ir 15 Eur – priteistina valstybei iš ieškovės.

59. Įrodymų, patvirtinančių bylinėjimosi išlaidas, atsakovės patirtas bylą nagrinėjant kasaciniame teisme, nepateikta, todėl jų atlyginimo priteisimo iš ieškovės klausimas nespęstinas.

60. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 8 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, kasacinis teismas patyrė 5,90 Eur tokių išlaidų. Šių išlaidų atlyginimas valstybei priteistinas iš ieškovės (CPK 79 straipsnis, 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 92 straipsnis, 96 straipsnio 1 dalis). Iš viso valstybei iš ieškovės priteistina 91,90 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo ((27 Eur + 17 Eur už apeliacinius skundus) + (27 Eur + 15 Eur už kasacinius skundus) + 5,90 Eur už procesinių dokumentų įteikimą bylą pirmą kartą nagrinėjant kasaciniame teisme).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos *civilinio proceso kodekso* 359 straipsnio 1 dalies 4 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Panaikinti Šiaulių apygardos teismo 2021 m. vasario 10 d. nutartį ir Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 18 d. sprendimo dalį, kuria ieškovei iš atsakovės priteista 766,38 Eur žalos atlyginimo, 5 proc. dydžio metinės palūkanos nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme 2019 m. kovo 19 d. iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir 34,45 Eur žyminio mokesčio, ir dėl šios dalies priimti naują sprendimą – ieškinį atmesti.

Kitą Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 18 d. sprendimo dalį palikti nepakeistą.

Priteisti valstybei iš ieškovės S. G. (a. k. (duomenys neskelbtini) 91,90 Eur (devyniasdešimt vieną Eur 90 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Valstybei priteista suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą, įmokos kodas – 5660.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Goda Ambrasaitė-Balynienė

Antanas Simniškis

Algirdas Taminskas

Paminėta tekste:

Bylos:

3K-3-486/2010 Dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 23 d. nutarties peržiūrėjimo uždarnosios akcinės bendrovės „Šiltermas“ bankroto byloje

3K-3-273-219/2016 Dėl žalos atlyginimo

e3K-3-395-611/2017 Dėl skolos priteisimo

e2-4517-1042/2019 Dėl žalos atlyginimo

e2A-550-357/2019 Dėl žalos atlyginimo

e3K-3-192-969/2020 Dėl žalos atlyginimo

e3K-3-328-248/2020 Dėl teisės normų, reglamentuojančių dispozityvumo principą, teismo pareigą teisiškai kvalifikuoti ginčo santykius, teisę ex officio (pagal pareigas) pripažinti niekinį sandorį negal

e3K-3-333-823/2020 Dėl teisės normų, reglamentuojančių bankroto bylos nutraukimo pagrindą – bankrutuojančiai (bankrutavusiai) įmonei atsiskaičius su visais kreditoriais, pareiškimo dėl bankroto pripaž

e3K-3-46-823/2021 Dėl teisės normų, reglamentuojančių išieškojimo nukreipimą į individualios įmonės savininko turta, esantį bendrąja sutuoktinių jungtine nuosavybe, individualios įmonės bankroto byloje

e3K-3-79-823/2021 Dėl pereinamųjų nuostatų dėl nemokumo procesų taikymo juridinio asmens bankroto procese sudaromoms taikos sutartims

Teisės aktai:

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Šeštoji knyga. Prievolių teisė

6.1 str. Prievolės samprata

6.128 str. Prievolės pabaiga mirus fiziniam asmeniui arba likvidavus juridinį asmenį

6.246 str. Neteisėti veiksmai

6.249 str. Žala ir nuostoliai

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Antroji knyga. Asmenys

2.50 str. Juridinių asmenų atsakomybė pagal savo prievoles

Lietuvos Respublikos įmonių įstatymas

Dėl specialios paskirties uždarnosios akcinės bendrovės „Gimtoji kalba“ skelbimosi nemokia ir kreipimosi į teismą dėl bankroto bylos išskėlimo

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė

5.62 str. Palikimo perėjimas valstybei

5.63 str. Kreditorių reikalavimų pareiškimo ir tenkinimo tvarka

Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas

2 str. Individualios įmonės samprata

6 str. Individualios įmonės savininkas

10 str. Individualios įmonės paveldėjimo ypatumai

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas

79 str. Bylinėjimosi išlaidos

80 str. Žyminio mokesčio dydis

83 str. Atleidimas nuo žyminio mokesčio ir kitų bylinėjimosi išlaidų mokėjimo

88 str. Išlaidos, susijusios su bylos nagrinėjimu

92 str. Išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, apmokėjimas

93 str. Bylinėjimosi išlaidų paskirstymas

96 str. Bylinėjimosi išlaidų atlyginimas valstybei

265 str. Klausimai, išsprendžiami priimant sprendimą

340 str. Įsiteisėjusių teismo sprendimų ir nutarčių peržiūrėjimas kasacine tvarka

353 str. Bylos nagrinėjimo ribos

359 str. Kasacinio teismo teisės

362 str. Kasacinio teismo nutarties įsiteisėjimas ir privalomumas

762 str. Sprendimo įvykdymo atgręžimo klausimo išsprendimas apeliacinės instancijos ir kasaciniame teisme

Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas

3 str. Įmonės kreditoriai

8 str. Įmonės vadovo ar kitų asmenų pagal kompetenciją pareiškimas teismui dėl bankroto bylos išskėlimo

10 str. Bankroto bylos išskėlimas teisme

28 str. Taikos sutarties sudarymas

36 str. Administravimo išlaidos

Dėl minimalaus darbo užmokesčio didinimo

Dėl minimaliojo darbo užmokesčio